

INTERNETUL: UN INSTRUMENT DE COMUNICARE SAU O LUME DE EVANGHELIZAT?

Pr. Corneliu BEREA, SVD¹

Rezumat: Articolul analizează tema internetului în ambientul pastoral al Bisericii din două puncte de vedere: suntem în fața unui instrument de comunicare sau poate ceva mai mult de atât, într-o lume de evanghelizat? Prezența Bisericii în lumea comunicațiilor este astăzi o necesitate, chiar dacă există și unele pericole. Autorul menționează documentele magisteriale recente care tratează subiectul în cauză, indicând în mod critic aspectele forte și slabe ale diverselor puncte de vedere exprimate în mod oficial de Biserică.

Cuvinte cheie: internet, magisteriu, evanghelizare, lume digitală.

Summary: The article analyses the topic of internet in the environment of Church pastoral from two points of view: do we face a communication instrument or more than that, in an evangelized world? The Church presence in the communication world is now a necessity, even if there are some dangers. The author mentions recent magisterial documents that treat this subject, indicating critically the strong and weak aspects of different points of view expressed officially by Church.

Key words: internet, magisterial, evangelism, digital world.

În 2002, John P. Foley, președintele de atunci al Consiliului Pontifical pentru Comunicațiile Sociale, într-un interviu, la întrebarea: „Conform Sfântului Părinte, Internetul oferă numeroase noțiuni, dar nu învață valori și favorizează un mod relativist de gândire. Cum se poate transforma rețeaua într-un instrument pentru răspândirea valorilor?”, a dat următorul răspuns:

Prezența Bisericii înseși în Internet indică prezența valorilor. Lucrul cel mai important este conținutul mesajului pe care lumea îl caută. Dacă noi oferim un mesaj integral, un mesaj al valorilor, lumea este capabilă de a-l primi. Trebuie să evităm divizarea dintre persoanele care au multe mijloace tehnice și cele care nu au nimic. Acum putem ajunge, spre exemplu, în casele chinezești sau în cele ale Emiratelor Arabe, la care misionarii nu pot ajunge deoarece sunt blocați de guverne².

¹ Institutul Teologic Romano-Catolic „Sf. Iosif” din Iași; email: corneliubereasvd@gmail.com.

² <http://www.mediamente.rai.it/articoli/20020328d.asp>.

Astăzi pare că totul trece prin Internet, de la cele religioase („crediința trece prin Internet”³; „animarea vocațională trece prin rețea”⁴) până la criza economică („criza trece prin Internet”⁵).

Care sunt punctele forte ale Internetului? Documentul „Etica în Internet” le enumeră astfel:

Internetul are un număr de proprietăți extraordinare. Este instantaneu, imediat, mondial, descentralizat, interactiv, poate să fie dezvoltat la infinit în conținut și deschidere și are un mare grad de flexibilitate și adaptabilitate. Este egalitar, în măsura în care oricine dispune de un echipament necesar și de un minimum de capacități tehnice poate avea o prezență activă în spațiul cibernetic, prezentându-și mesajul în lume și dorind să fie ascultat. Le permite indivizilor să-și păstreze anonimatul, să joace diverse roluri, să-și dezvolte imaginația; permite un simț al comunității și al împărtășirii cu ceilalți. Potrivit gusturilor utilizatorilor, Internetul poate conduce la o participare activă sau la o absorbție pasivă într-o „lume autoreferențială de stimuli narcisiști, similară efectelor narcoticelor”. Internetul poate fi folosit pentru a diminua însingurarea oamenilor sau pentru a o adânci⁶.

Ne putem raporta la Internet în mai multe feluri. Ca bibliotecă virtuală, spre exemplu. La asta s-a referit și Benedict al XVI-lea atunci când, în privința „cazului Williamson”, a recunoscut: „Mi s-a spus că urmărirea cu atenție a știrilor la care se poate ajunge prin intermediul Internetului ar fi permis să se ajungă mai rapid la cunoașterea problemei. Trag concluzia că, în viitor, la Sfântul Scaun va trebui să acordăm o mai mare atenție acestui izvor de informare”⁷. Papa nu fusese pus la curent cu declarațiile negaționiste ale episcopului Williamson, iar acestea erau disponibile în rețea.

Dacă însă ne raportăm la Internet ca la „generația internauților”, lucrurile sunt diferite. Internetul transformă societatea noastră. Transformă deci și modul nostru de a fi și a acționa ca Biserică? Internetul apare ca un fel de „țară de misiune”, cu o limbă proprie, cu obiceiuri proprii, cu specificul său. Abrevieri, fotografii, emoticonuri, fișiere audio și

³ http://www.internetica.it/intervista_Foley.htm.

⁴ http://www.vocazioni.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1891:la_nimazione-vocazionale-passa-per-la-rete&catid=63:mondo-voc-febbraio-2011&Itemid=298.

⁵ <http://clienti.tophost.it/2010/07/06/crisi-passa-anche-per-internet/>: în titlul articolului „La crisi passa anche per Internet”, „criza” se referă la „criza economică”.

⁶ CONSILIUL PONTIFICAL PENTRU COMUNICAȚIILE SOCIALE, *Etica în Internet* (22 februarie 2002), 7.

⁷ Citat de mons. Jean-Michel di Falco LÉANDRI, Discurs introductiv la lucrările Adunării Plenare a Comisiei Consiliului Conferințelor Episcopale din Europa, Vatican (12-15 noiembrie 2009).

video... sunt asemenea gramaticii unei limbi noi. Populația (generația web) se bazează pe instantaneu, pe imediat, pe emoții, pe rapiditate. Pentru cine e obișnuit cu scrisul elaborat și studiat, limbajul imediat al Internetului, al blogului, apare superficial, banal, lipsit de argumente. Tratatel lungi de teologie nu au un loc clar pe Internet. Exprimarea credinței noastre este adesea lungă, argumentativă, laborioasă. Iar acest mod de a vorbi nu-l atrage și nu-i vorbește unui obișnuit al comunicării pe Internet. Încă nu am văzut un document magisterial cu emoticonuri sau o sinteză a vreunui îndemn apostolic care să încapă pe un SMS!

Jean-Michel de Falco Léandri, președintele Comisiei Episcopale Europene pentru Media, în Discursul său introductiv la lucrările Adunării Plenare a Comisiei Consiliului Conferințelor Episcopale din Europa, întrunită pe tema „Cultura Internetului și comunicarea Bisericii” (Vatican, 12-15 noiembrie 2009), discurs pronunțat la 12 noiembrie, mai afirma că un prieten de-al său făcuse o cercetare despre site-urile creștine franceze mai consultate. Supriză: site-urile catolice sunt mult în urma celor evanghelice, deși evanghelicii sunt o minoritate în Franța. Acel prieten spunea că două ar fi motivele acestei situații: primul ar fi: catolicii vorbesc, în timp ce evanghelicii ascultă; al doilea, că siturile catolice se concentrează pe ele însele, în timp ce cele evanghelice consideră Internetul ca o lume de evangelizat⁸.

Nu mi se pare lipsită de importanță această observație. Să luăm, spre exemplu, un document mai cunoscut, cel al Consiliului Pontifical pentru Comunicațiile Sociale, *Biserica și Internetul*, publicat la 22 februarie 2002 sub semnătura mons. John P. Foley, președintele din acel timp al consiliului⁹. Modul în care Biserica înțelege Internetul poate fi sintetizat astfel: este un mijloc de comunicare, un instrument modern, un factor care poate contribui la răspândirea și consolidarea Împărăției lui Dumnezeu, un element care a adus schimbări revoluționare în modul în care oamenii își înțeleg viața¹⁰. Ce urmărește Biserica folosind Internetul? Două obiective: încurajarea dezvoltării și folosirii corespunzătoare, corecte, a mijloacelor de comunicare și ridicarea (ameliorarea) nivelului de comunicare al Bisericii¹¹.

Acest document este interesant. Până la nr. 8 se iau în considerare părțile avantajoase ale Internetului, latura pozitivă. În acest sens, Internetul este

⁸ Detalii pe site-ul Centrului Național al Operelor Saleziane: <http://www.cnos.org/cnos>.

⁹ Creat cardinal în 2007, John P. Foley a fost lung timp președintele Consiliului Pontifical pentru Comunicațiile Sociale între 1984-2005 și 2005-2007. Actualul președinte (din 2007 până azi, 2011) este arhiepiscopul Claudio Maria Celli.

¹⁰ Biserica și Internetul, nr. 1-2.

¹¹ Biserica și Internetul, nr. 3.

considerat un mijloc de comunicare cu mare putere de influență. Este un mijloc de comunicare cu multiple avantaje (elimină barierele spațiale și de timp, ajută în programarea activităților...). Optica predominantă este cea de a considera Internetul ca „instrument”. Documentul citat până acum recunoaște deschis că este vorba mai mult despre o „realitate virtuală a ciber spațiului”, iar oamenii trebuie conduși de la ciber spațiu la comunitatea reală¹². Când, la nr. 8, se iau în considerare aspectele negative, periculoase, ale acestui mijloc de comunicare, vocabularul se schimbă și apar expresii precum „lumea mijloacelor de comunicare socială poate să pară uneori indiferentă și ostilă”, „cultura mediatică este profund impregnată de o judecată tipic postmodernistă”, site-urile pornografice și violente, sau cele denigratoare la adresa Bisericii reflectă „latura întunecată a unei naturi umane rănite de păcat”. Latura negativă ne face să generalizăm mult. Ceea ce este negativ devine ușor o „lume”. De fapt: în ce măsură putem afirma că Internetul este o lume?

Papa Benedict al XVI-lea, în mesajul său cu ocazia celei de-a XLIII-a Zi Mondiale dedicate Comunicațiilor Sociale, amintind chiar la început că „noile tehnologii aduc, într-adevăr, unele modificări fundamentale în modurile de comunicare și relaționare umană”, spune următoarele:

Aceste schimbări sunt în mod special evidente în rândul tinerilor, care au crescut în contact strâns cu noile tehnologii și care sunt obișnuiți cu o lume digitală care, în schimb, pare adesea străină celor ca noi, care, ca adulți, a trebuit să învățăm să o înțelegem și să îi apreciem oportunitățile pe care le oferă pentru comunicare. În mesajul din acest an, mă gândesc, așadar, în special la cei care constituie așa-numita generație digitală și aș dori să le împărtășesc unele idei privitoare la potențialul extraordinar al noilor tehnologii, dacă sunt utilizate pentru promovarea înțelegerii și solidarității umane¹³.

Pentru cei obișnuiți cu lumea dinaintea Internetului deci, acesta este mai mult un mijloc de comunicare. Cam atât. Pentru cei tineri, este o „lume digitală”, iar ei sunt „o generație digitală”. Este o generație dominată, spune în continuare papa, de dorința de conectivitate și de instinctul de comunicare. Benedict al XVI-lea reia și termenul de „ciber spațiu”, ca fiind „noua arenă digitală”. Evanghelizarea acestui spațiu ar trebui să urmărească

o căutare sinceră și reciprocă a adevărului, pentru realizarea promovării creșterii în înțelegere și toleranță. Viața nu este o simplă succesiune de evenimente și experiențe: este mai degrabă căutarea adevărului, binelui și frumuseții. În

¹² Biserica și Internetul, nr. 9.

¹³ BENEDICT AL XVI-LEA, Mesaj la a XLIII-a Zi Mondială a Comunicațiilor Sociale (24 ianuarie 2009). Sublinierile îmi aparțin.

virtutea acestui țel facem noi alegerile, ne exercităm libertatea; în acestea - adevăr, bunătate și frumusețe - ne găsim fericirea și bucuria. Nu trebuie să ne lăsăm înșelați de cei care caută pur și simplu consumatori într-o piață de posibilități nediferențiate, unde alegerea în sine devine bine, unde noutatea uzurpă frumusețea, iar experiența subiectivă înlocuiește adevărul.

Nu putem să nu recunoaștem deci că există și multe pericole. Documentul menționat deja, *Biserica și Internetul*, o spune foarte clar:

Educarea și formarea asupra Internetului trebuie să fie parte a unor programe complete de educare asupra mijloacelor de comunicare socială puse la dispoziția membrilor Bisericii. Pe cât posibil, planul pastoral pentru comunicațiile sociale trebuie să prevadă această formare în pregătirea seminariștilor, a preoților, a călugărilor și a personalului pastoral laic, precum și a profesorilor, a părinților, și a elevilor și studenților. [...] Educarea privind Internetul și noua tehnologie înseamnă astfel mult mai mult decât învățarea de tehnici; tinerii trebuie să învețe cum să se descurce într-o lume a ciberspațiului, să judece ceea ce găsesc aici după criteriile morale sănătoase și să folosească noua tehnologie pentru propria dezvoltare integrală și pentru binele celorlalți¹⁴.

Salvatore Agresta și Giorgio Paglia au publicat în 1998 o carte foarte interesantă, cu titlul: „Arta de a privi la televizor... rămânând sănătoși”¹⁵. Ettore Bernabei, care a prefăcut volumul, scria: „În sfârșit, un manual de igienă și profilaxie televizivă, scris pentru persoane normale, care privesc la televizor în fiecare zi...”¹⁶ Autorii aduc în discuție multe aspecte și, printre acestea, ei analizează faptul că neîncrederea în inovații și în schimbări este naturală omului dintotdeauna. De exemplu, ei amintesc un fapt mai puțin cunoscut, și anume că Platon critica scrisul și scrierile! În Phaidros (dar ideea este reluată și în cea de-a Șaptea Scrisoare¹⁷), cu circa 350 de ani înainte de Cristos, Platon (prin gura lui Socrate) afirmă că scrierea este inumană, pentru că se prefacă că re-creează în afara omului ceea ce poate exista în realitate doar în interiorul lui. Scrierea este un produs al omului, un lucru. În al doilea rând, scrierea distruge memoria. Când începi să scrii, memoria scade și vei avea mereu nevoie de a scrie pentru a nu uita. Textul, în fine, este inert, nu răspunde la întrebări, e doar ceva ce mereu și veșnic rămâne repetitiv. Nu poți dialoga în mod real cu un text scris.

Abordarea televiziunii sau Internetului a fost și este supusă acelorlași reacții umane. Culmea este că Platon a scris, și nu puțin, și ce mult s-ar fi

¹⁴ *Biserica și Internetul*, nr. 7.

¹⁵ S. AGRESTA – G. PAGLIA, *L'arte di guardare la TV... e rimanere sani*, Col. Libreria Paoline 13, Paoline, Milano 1998.

¹⁶ S. AGRESTA – G. PAGLIA, *L'arte di guardare la TV...*, 6.

¹⁷ Lui Platon îi sunt atribuite 13 scrisori, deși mulți contestă temeinicia acestei paternități; discuțiile sunt împărțite mai cu seamă cât privește Scrisoarea a Șaptea.

perdut de n-ar fi scris! A trăi deci alături de noile inovații, cu maximum de beneficii și cât mai puține daune: acesta ar fi idealul.

Potrivit celor doi autori italieni citați, două sunt capcanele care ne pasc (ei vorbesc despre televiziune, dar putem extinde la Internet afirmațiile lor): a refuza orice schimbare și a o îmbrățișa în mod acritic. C. Sorgi afirma cu acuitate în 1996:

Popper numește televiziunea „o învățătoare rea”. Adevărul este că nu trebuie să permitem ca televiziunea să fie o învățătoare, nici rea, nici bună. (...) Înainte de a acuza televiziunea că este invadentă, trebuie ca noi toți să ne facem un examen de conștiință: adulți, familii, școli, parohii, pentru a ne întreba cât spațiu educativ am lăsat gol, cât am renunțat să fim învățători și cât am delegat televiziunii¹⁸.

Cum educăm? De obicei, pe două căi: prin exemplu și prin reguli. Acestea două sunt fundamentele oricărei educații adevărate. Internetul este un loc de educație și de educat; este o lume de evanghelizat, nu doar un instrument de comunicare; este o nouă provocare misionară, așa cum a fost primul contact creștin cu lumea greco-romană, în care limbile greacă și latină nu erau pentru primii iudeocreștini doar noi mijloace de comunicare, ci noi lumi de evanghelizat. Internetul este „un continent digital” nou care așteaptă evanghelizarea noastră! Exact așa se exprimă, profetic, actualul papă și aș dori să închei cu propriile lui cuvinte din concluzia aceluiași mesaj din 2009, pe care l-am mai amintit:

Doresc să închei acest mesaj adresându-mă în particular tinerilor credincioși catolici: îi încurajez să ducă în lumea digitală mărturia despre credința lor. Dragi frați și surori, vă cer să introduceți în cultura acestui nou mediu de comunicare și informare valorile pe care se bazează viețile voastre. La începutul vieții Bisericii, Apostolii și discipolii lor au dus Vestea cea Bună a lui Isus lumii greco-romane. Așa după cum, în acea vreme, o evanghelizare rodnică presupunea o atenție deosebită pentru înțelegerea culturii și obiceiurilor acelor popoare păgâne, pentru a le atinge inimile și mințile, la fel și astăzi, proclamarea lui Cristos în lumea noilor tehnologii cere cunoașterea lor profundă pentru o utilizare în consecință adecvată. Vouă, tinerilor, care aproape în mod spontan vă găsiți în sintonie cu noile mijloace de comunicare, vă revine în particular responsabilitatea evanghelizării acestui „continent digital”. Asigurați-vă că le vestiți contemporanilor voștri cu entuziasm Evanghelia. Le cunoașteți temerile și speranțele, aspirațiile și dezamăgirile: cel mai mare dar pe care îl puteți face lor este să le împărtășiți „Vestea cea Bună” a Dumnezeuului care a devenit om, a suferit, a murit și a înviat pentru a mântui omenirea. Inimile oamenilor tânjesc după o lume în care să domnească iubirea, în care darurile să fie

¹⁸ C. SORGI, *Famiglia e TV: istruzioni per l'uso*, SEI, Torino 1996, 12-13 și 21, citat în S. AGRESTA – G. PAGLIA, *L'arte di guardare la TV...*, 24.

împărtășite, în care să se construiască unitatea, în care libertatea să își găsească sensul în adevăr și în care identitatea fiecăruia să se realizeze în comuniune respectuoasă. Credința noastră poate să răspundă acestor așteptări: fie ca voi să deveniți vestitorii ei!